"החאבק" המפורסם, נענת סיני – היא נענת שימפר Mentha longifolia ssp.schimperi

כתב: **אבי שמידע**

תקציר: בעקבות שאלות חובבי הטבע אנו מביאים כאן את שמה המדעי של "נענת סיני" הידועה בשמה העממי והערבי – "חאבק". יש חושבים שזהו עשב התה "המשובח ביותר". בעבר היה זה מין עצמאי הגדל במדבריות הנגב וסיני אך בגלל חוסר סימנים מבדילים ברורים בינו לבין אוכלוסיות החבל הים-תיכוני – מעמדו הוכפף למין נענה נשובלת. מעמד זה לא מפחית כ"הוא זה" את הריח המיוחד של הטקסון המדברי.

==========

בעקבות שאלות חובבי טבע ומכיני תה צמחים, אנו מביאים בזאת את שמה הפורמלית של צמח הנענע הגדל במעיינות וליד מקווי מים במדבר (ראה תמונות): מתברר כי ה"טקסון" השכיח בנגב ובסיני שייך לתת-מין מיוחד אשר שמו המדע **נענע משובלת תת-מין שימפר *Mentha longifolia ssp.schimperi* (Brig) Brig** ואנו ממליצים לקרוא לו בעברית בקיצור **"נענת שימפר".**

השם המדעי התקף כולל את השם הבינארי של המין ***Mentha longifolia*** , לאחר מופיע הקיצור ssp. אשר פרושו "תת-מין Sub-species", לאחריו מופיע השם הלטיני של תת-המין – ***schimperi*** ובסוף הביטוי הסיסטמטי מופיע שם קיצור של הבוטנאי אשר תאר את הטקסון לראשונה למדע, במקרה שלנו החוקר **Briquet.** אז מדוע מופיע קיצור הבוטנאי בריקט פעמיים- פעם בסוגריים ופעם בקיצור לאחריו? מסתבר שבריקה, שהיה המונוגרף של הסוג נענה במחצית השניה של המאה התשע-עשרה (Briquet 1897), תאר טקסון זה פעמיים, בפעם הראשונה כמין עצמאי ולאחר מכן הוריד את דרגתו לרמת תת-מין – היא רמת הטקסון המקובלת פורמלית כיום.

הבוטנאי המצרי המוערך לופטי בולוס ז"ל כותב בפלורה של מצריים על נענת שימפר: במצרים שני תתי-מינים כאשר הת.מ. האופייני גדל במצרים אפריקה, והתת-מין שימפר מוגבל בתפוצתו לסיני. בולוס לא נותן כל סינונים לתת-מין שימפר וכך גם פינברון 1986 בפלורה שלנו, זאת כנראה משום שהשם שניתן לטקסון מדברי זה בפלורה של פוסט

וקודמיו-POST הוא NOMEN-NUDUM כלומר שם מדעי שאי נו מוגדר כהלכה ולכן אין להשתמש בו.

ההבדלים בין הת.מ. המדברי לת.מ. אופייני לא מוחלטים ומנוסחים בחלקם אצל בולוס:

1. העלה של **נענת שימפר** יותר צר בממוצע ושפת העלה משוננת (ראה איור בולוס); בסיס העלה של הטקסון המדברי חובק יותר (בהשוואה לת.מ. האופייני) הגבעול: העלה של התת-מין האופייני מתרחב בבסיסו בבת אחת ואילו זה של נ.שימפר העלה מתמצר באופו הדרגתי.
2. הריח של **נענת שימפר** הרבה חותר חזק והארומה שלו מיוחדת ושונה מזו של אוכלוסיות הצפון המשתייכות לתמ.האופייני – הבדל זה לא כתוב בפלורה של מצריים אך "הוא ידוע לכל"...ולא בכדי ניתן לה שם מיוחד בין "משוגעי הבישול, הליקוט והכנת משקאות התה ".

מימין: נענה משובלת וזנב-סנונית קניון עוואר אדום. באמצע מימין: נענה משובלת באגמון-החולה. צילום: שיר ורד ©. באמצע משמאל: נענה משובלת בעין-דבשה. צילום: גלית משה ©. משמאל: נענה משובלת באגמון-החולה צילום: שיר ורד ©

נענה משובלת היא מין ים-תיכוני השכיח במקווי מים מהאיים הקנריים , דרום-אירופה, צפון-אפריקה , מצרים וכל מדינות אפריקה הלא טרופיות, המזרח-התיכון מגיעה בתפוצתו מזרחה עד הודו(ראה מפה). באגן הים-התיכון זהו מין הנענה השכיח ביותר. היא כוללת טווח רחב ביותר של תכונות מורפולוגיות ושונות גדולה באופן קיצוני; מאז הבוטנאי בריקה אף חוקר "לא העז לעשות רויזיה סיסטמטית שלה. על פי נעמי פינברון בפלורה של ארצנו – "המונוגרף בריקה Briquet חילק את המין בעל, למספר רב מאוד של זנים ותת-מינים כאשר ב-1897 הוא ממונה 21 תתי-מינים. אנו נמנעים מקלסיפיקציה תת-מינית של הצמחים שלנו הכלולים במין נענה משובלת, כאשר בריקה מתאר מספר טקסונים עצמאיים [מינים עצמאיים] מאזור סוריה [ומישראל]. הדגם של השונות של הצורות המורפולוגיות בנענה משובלת [במיוחד בדגם העלה] לא ברורה לנו [ואל כן לא חלקנו את המין בישראל לזנים או תת-מינים]. דרושה עבודה ביוסיסטמטית נרחבת של מין זה".

מימין: תפוצת נענה משובלת בעולם. מקור: אתר EUM. משמאל: נענה משובלת תתי-מין בולוס

ולאוהבי המדבר, ההר הגבוה של דרום-סיני: החאבק ממנו הכנתם תה עשבים מזה שנים "חי ובועט", לכם לא חשוב מהו בדיוק שמו המדעי והאם הוא מין עצמאי או רק זן של...מותר לאסוף זרעים וקטעי שורש של **נענה משובלת תת-מין שימפר** ולגדלו בגינה ולהנות מניחוחו ומטעמו המשובח.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית"©

ציטוט: שמידע א 2020 "החאבק" המפורסם, נענת סיני – היא נענת שימפר Mentha longifolia ssp.schimperi. חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית", מספר 7.

"החאבק" המפורסם, נענת סיני – היא נענת שימפר Mentha longifolia ssp.schimperi

==========